

030050938

61160

Častitim volilcem dolenjskih mest in trga Ribnica!

Na željo mnogih volilcev dolenjske mestne skupine sem se sporazumno z izvrševalnim odborom „Narodno-napredne stranke“ odločil sprejeti kandidaturo v tej skupini, kjer se vrši volitev deželnega poslanca že dne 31. t. m.

Svest sem si dolžnosti, katere sprejemam s tem korakom, in neprijetnosti, katere so združene z mandatom zlasti pri sedanjih razmerah v naši deželi.

Ker nas samo še nekoliko dni loči od volitev, obžalujem, da mi uradne dolžnosti **tačas** ne dopuščajo, še pred volitvami prirediti volilne shode na 7 mestih volilnega okraja. Zaradi tega naj mi bode dovoljeno, da se s to okrožnico obračam do častitih volilcev ter označim svoje stališče in nazore.

Nisem več parlamentarni novinec. Bil sem v času od 1887. do 1901. l. 13 let deželni poslanec in 2 leti tudi državni poslanec, ter mislim, da sem vestno izpolnjeval poslanske dolžnosti in da moje, sicer skromno delovanje ni bilo brezuspešno. Ako bi moje delovanje ne bilo koristno, bi se moja kandidatura ne bila vnovič sprožila ravno v Ribnici, kjer službujem že 24 let ter me morajo tukajšnji volilci najboljše poznati. Izkazali so mi že ob raznih prilikah svoje zaupanje.

Deželnim zborom naj bi se prepastilo **več časa** za delovanje, kakor se navadno zgodi, tako, da se morajo večkrat najvažnejše zadeve le površno obdelati in „preklestiti“. To velja osobito za deželni zbor kranjski, kateri je vsled obstrukcije več let počival. Čaka ga mnogo važnega dela.

Najvažnejši predmet je **saniranje deželnih financ**. Proračun za leto 1908. izkazuje potreščine 4,453.000 K in nepokritega primanjkljaja 1,046.700 K. Ako se tedaj ničesar ne stori za saniranje, imamo vsako leto nad milijon primanjkljaja odnosno toliko več dolga. Poleg starega deželnega dolga, ki je večinoma nastal iz zemljiške odveze ter znaša okoli 8,000.000 K, se je sklenilo najeti novo **posojilo do 10,000.000 K**. Dolga imamo tedaj dovolj, samo pokritja za obrestovanje dolgov in za mnogo drugih potreščin ni.

Od 50 članov dež. zbora pripada Slovenski ljudski stranki 27, Narodno-napredni 12 in Nemcem 11 poslancev. S. L. S. ima tedaj sama zase **večino** v dež. zboru ter je v prvi vrsti odgovorna za deželno gospodarstvo. Dolžnost zastopnikov mest pa je, kontrolirati to gospodarstvo, se upirati pretečemu navalu na mesta ter odvrčati neprimerna in neopravičena bremena, katera hoče večina navaliti na mesta.

Novo posojilo ne sme biti **dispozicijski fond** dež. odbora ali večine dež. zbora, zlati dež naj se pravično razdeli po celi deželi. Ako ne bo dež. odbor kot najvišje avtonomno oblastvo v deželi postopal nepristransko in pravično, kaj hočemo potem pričakovati od malih občin?

Nihče ne bode tajil eminentne **važnosti kmetškega stanu** posebno v naši deželi. Neopravičeno in nespametno pa je, ako se pri raznih shodih in zborih dosledno zatrjuje, kako naš kmet propada od leta do leta ter gazi v **dolgove**. S takim jadikovanjem se marsikdo kmetu prikupi, a pomaga mu ne, marveč mu jemlje gospodarsko energijo in pogum do samopomočja ter vzbuja nezadovoljnost. Ako bi bilo res, kar se ponavlja že 30 let, bi bili naši kmetje že sami berači. Da temu ni tako, dokazuje znano in neovržno dejstvo, da **eksekucije** na kmetstva posestva pojemljejo od leta do leta. Leta 1878., ko še ni bilo drugih hranilnic in posojilnic v deželi, so znašale hranilne vloge pri Kranjski hranilnici 12,613.907 gld. ali okroglo **25 milijonov kron**, danes pa utegne biti v vseh kranjskih hranilnicah in posojilnicah in drugih denarnih zavodih naloženega kapitala **200 milijonov kron**, tedaj **16 krat toliko kakor pred 30 leti!** Večina tega denarja so kmetiski prihranki. Bodimo veseli, da je tako, a ne tožimo vedno o propadu našega kmeta. Koliko bi se lahko storilo s tem denarjem za povzdigo narodnega gospodarstva, ako bi bili složni vsaj v

61160

zgolj gospodarskih zadevah. Ne rečem, da niso nekateri kraji in okraji revnejši in da se morajo hudo boriti za eksistenco. Ako tudi v boljših krajih vendar pridejo nekateri posestniki na kant, so zemljiški davek in naklade na ta davek najzadnji vzrok propada.

Pri **zadolžitvah posestev** se navadno sklicuje na dotične statistične izkaze. Uvaževati se pa mora, da ima denar danes manjšo veljavo, da se dolгови bolj redno vknjižujejo, kakor so se nekaj, da cena zemljišč v bolj obljudenih krajih, posebno cena gozdov, rapidno rase, da se tudi po deželi mnogo zida in da spada velik del vknjiženih dolgov na nova poslopja. Mnogo se je izdalo za regeneracijo vinogradov in razne druge melioracije. Blagostanje se je zboljšalo in gotovo so posestniki danes razmerno manj zadolženi, kakor so bili pred 30 leti.

Zemljiški davek pokriva približno $\frac{1}{40}$ ali 2.5 % državne in 40 % deželna naklada na ta davek $\frac{1}{11}$ vse potrebščine naše dežele. 15 % se odpisuje iz dohodkov osebnega dohodninskega davka. Pomisliti je treba, koliko plačuje dežela za zemljiško odvezni dolg, za agrarske operacije, za šolstvo, občila vodovode, dobrodelne zavode i. t. d.

Zaradi tega ne smemo tirati samo **agrarne politike**, ampak ozirati se moramo tudi na druge ljudske sloje, ki zlasti pri sedanjí draginji mnogo trpe, in na druge davkoplačevalce, ki nosijo neprimerno večja bremena. Opozarjam le na izredno visoki **hišno najemni davek** v Avstriji, ki ga nima para ter silno podražuje stanovanje.

Za povzdigo našega kmetijstva in živinoreje je mnogo storila izborna delujoča **kmetijska družba**. Škoda, da se tudi v to družbo vriva strankarska politika.

Prav hvalevredno deluje tudi dež. **komisija za agrarske operacije**. Želeti je le, da se naši kmetijski posestniki iznebe predsodkov ter se sprijaznijo s **komasacijo zemljišč**, katera bi bila v nekaterih krajih prava dobrotá.

Da ponehajo brezštevilni mejni prepiri in drage pravde, je treba, da se sklene **zakon o prisilni omejitvi. Razvidnostni zemljemerci** naj bi se pridelili sodiščem. Deželni zbor je storil v zadnjem zasedanju daleč segajoče sklepe, posebno, da se izpremeni občinski, lovski in cestni zakon. Najvažnejša, a tudi najtežavnejša je izpremembra starega **občinskega zakona iz leta 1866.**, kateri je zelo pomanjkljiv in gotovo ne ustreza več današnjim razmeram. Treba je, da se tudi občinski zastopi bolj demokratizirajo, a da se ozira tudi na tiste, ki nosijo največ občinskih bremen. Da se to težavno vprašanje povoljno reši, je treba nepristranskega in resnega dela.

Nujna in neizogibna je **uravnava učiteljskih plač**. Ako hočemo imeti dobro šolstvo, moramo imeti dobre učitelje. Dobre učitelje pa dobimo tedaj, ako jih času primerno plačamo. S preganjanjem in strahovanjem se ne bode izboljšalo učiteljstvo. Enake pravice vsem ne glede na to, h kateri stranki pripadajo, ali k nobeni. Deželnim uradnikom so se plače prav izdatno izboljšale, pravičnost zahteva, da pride sedaj na vrsto učiteljstvo.

Gospodarska in strokovna organizacija je gotovo koristna in potrebna. **Zadružništvo** se je v naši deželi v poslednjih letih zelo razvilo. Uradni list je pred kratkim objavil, da imamo na Kranjskem **1230 društev**, samo v Ljubljani 274. Kdor hoče tedaj delati, najde dela dovolj. Pri napetih strankarskih bojih se je ustanovilo tudi več društev brez realne podlage in potrebe, mnogo konsumnih društev in več **konkurenčnih posojilnic** v malih krajih, da se izpodkopujejo starejše posojilnice, ako še tako pošteno in koristno poslujejo. Čudno je, da je boj brata zoper brata tako vabljiv. Mnogi zapeljani dolžniki, ki prestopajo brez vzroka od enega društva k drugemu, plačujejo večkrat nevede visoke in popolnoma nepotrebne stroške prenosa terjatev v zemljiški knjigi.

Z **Nemci** lahko živimo v miru, ako nam tudi v praksi priznajo po zakonu nam zajamčeno **ravnopravnost** ter opuste germanizacijsko manijo. Meni ni umevno, zakaj naj bi se Nemci vznemirjali, ako se v čisto slovenskih ali mešanih okrajih s slov. strankami uraduje slovenski. Nemški listi in poslanci pobijajo **obstrukcijo** „Slov. Enote“ v drž. zboru, zagovarjajo pa nemško obstrukcijo v dež. zboru na Češkem. Kaj je pravo? Ako pade prisilna germanizacija, poneha tudi obstrukcija.

Nisem prijatelj obstrukcije, ker je negacija parlamentarnega načela, da naj odločuje večina, vendar se mora priznati, da je včasih neizogibna. Obstrukcija je skrajno parlamentarno sredstvo manjšine zoper **nasilstvo** večine. Tako sredstvo naj se rabi le v skrajni sili, ako ni druge pomoči zoper krivično in brezobzirno postopanje večine. Sicer se mora parlamentarizem diskreditirati. Najboljše sredstvo, da se odpravi obstrukcija, je trezno in pošteno postopanje večine. Kjer postopa večina obzirno in pravično, obstrukcija nima tal.

Bil sem zagovornik **aneksije Bosne in Hercegovine**, ker pričakujemo, da se ojači naša pozicija na Balkanu, in ker je Avstrija žrtvovala že neštete milijone za kultiviranje teh lepih, pod turško vlado silno

zanemarjenih dežel. Udeležil sem se tudi okupacije l. 1878. ter se sam prepričal, v kako žalostnem stanju sta bili deželi takrat. V kulturnem oziru je naša država mnogo storila za ti deželi. Nobeden Slovan in tudi ne pravi Avstrijec, pa ne more dopustiti, da bi drago pridobljeni deželi pogoltnili nenasitni **Madžari** in bosenske kmete odrli in izsrkali madžarski židje, katerim se je dovolila glasovita banka, ki bode s pomočjo vladnih organov delovala z 10 % dobička. Za Bosno je treba strogega **zakona zoper oderuštvo**. Kako bode izgledal deželni zbor, ako se tudi v Bosni uvedejo madžarske volitve, si lahko mislimo.

Akoravno je Avstrija mnogo storila za anektirani deželi, nas balkanski narodi vendar ne marajo, nekateri celo sovražijo, ker se boje za svojo narodno in gospodarsko neodvisnost in samostojnost. Neobhodno potrebno je, da se Srbiji dovolijo pri sklepu miru obljubljene gospodarske ugodnosti in da se čimpreje sklene ž njo **trgovinska pogodba**, zoper katero se najbolj upirajo mogočni agrarci v Avstriji in na Ogrskem. Akoravno priznavamo veliko važnost kmetijskega stanu v naši državi, vendar ne moremo vsega nategniti na agrarsko kopito. Privoščimo nekoliko tega, kar kupujemo na Ogrskem, tudi mali srbski državi.

Znana je neznosna **draginja** najpotrebnejših živil, kruha in mesa. Cena žita in moke se je v malo letih podvojila. Naš kmet ne prodaja in ne izvažja žita, ampak še kupuje moko. Ako se odpravi **carina na žito**, ne bode imel naš kmet nikake škode, ampak le koristi. Podpirati mogočne veleposestnike na Ogrskem, Češkem in drugod, je pa več kot nespametno. Na Ogrskem imajo skoro polovico polja veleposestniki v rokah, zaradi tega pa tudi propadajo mali posestniki, ker ne morejo konkurirati z veleposestniki in židi. Malo zaklane živine, kolikor se je je pred aneksijo uvažalo iz Srbije v Avstrijo, se ni pri nas nikjer čutilo. Ako hočemo trgovati na Balkanu, moramo tudi mi odpreti vrata balkanskim narodom.

Lokalne potrebe v Ribnici so mi prav dobro, v drugih dolenjskih mestih vsaj deloma znane. V Ribnici je treba meščanske šole in kanalizacije, v Krškem, Kostanjevici in Črnomlju železnice, novih mostov itd. Ker pojdem v kratkem v pokoj ter postanem popolnoma prost, bodem imel dovolj prilike, se natančneje poučiti o lokalnih potrebah posameznih dolenjskih mest.

Zgradba belokrajnske železnice se je zagotovila že z drž. zakonom z dne 30. decembra 1907., a se do danes še ni oddala ter se meri in meri in proučuje, katera proga bi bila bolja.

Razun Ribnice in Višnje gore se nahajajo vsa druga mesta dol. skupine v vinorodnih krajih. Za **regeneracijo** po trtni uši upostošenih **vinogradov** so lastniki mnogo žrtvovali ter sta jih izdatno podpirala tudi država in dežele. Sedaj ko se pridela mnogo vina, pa kupca ni. Treba je skrbeti za eksport, za vinski trg, v prvi vrsti na Češkem. V to svrho se je ustanovila centralna **vinarska zadruga** v Ljubljani. Toda tudi v to zgolj gospodarsko društvo se je že pri porodu zanesla strankarska politika. Ako bodo ljudje, ki nimajo pojma o vinarstvu, odvrčali od društva vinske producente, ki so slučajno drugih političnih nazorov, bode to društvu le škodovalo. Mogoče je tudi, da se ustanovi še druga taka zadruga in da bodeta skušali izpodriniti druga drugo na škodo producentov. Odjemalci ne poprašujejo po klerikalnem ali liberalnem vinu, ampak gledajo samo na kvaliteto in ceno vina.

Slepo **strankarstvo** razjeda naše gospodarsko in narodno delovanje. Naravno je, da si vsaka stranka prizadeva priti do večje veljave. Toda tudi pri strankarskih bojih morajo biti gotove meje. Imejmo vselej pred očmi ljudski blagor in ne delajmo za ljudstvo samo takrat, ako to koristi stranki. Najprvo je ljudski blagor, potem stranka, in ne narobe. Pri narodnem in gospodarskem delu je prostora za vse. Resnih in nesebičnih delavcev nam primanjkuje, hujskačev in koristolovcev imamo odveč.

Moja iskrena želja je, da tudi v politiki prodere poštenost, resnica in pravica. Vendar nimam upanja, da to doživim.

Ako mi izkažete zaupanje na dan volitve, se bom ravnal po označenih načelih.

V Ribnici, dne 22. avgusta 1909.

Fr. Višnikar
c. kr. višjesodni svetnik.

Jaz pa eno Gubko imam
Kaj nica ker Gubko je nica
Drugi & njej hodi
Ker prvi goji
Mene pa nič boli.

Jaz pa eno Jstolen imam
~~ki nica &~~

Večelatom nitičano
Jstolen je nica
Prav kmel' bo v strežila
In Tekle bo v kamurici
Ker

Franko